

Klimatkommunernas remissvar

Underlag om lokal och regional klimatomställning inför den kommande klimatpolitiska handlingsplanen (M2022/01830)

Samlad bedömning

Det är av stor vikt att satsa på lokal klimatomställning för att nå Sveriges klimatmål och i förlängningen uppnå åtaganden i Parisavtalet.

Kommuners förutsättningar att arbeta med utsläppsminskande åtgärder varierar kraftigt. Geografiska och demografiska förhållanden belastar en del kommuner med högre utsläpp än andra. Det finns även en stor variation i kommuners klimatambitioner och hur långt man har kommit i sitt klimatarbete. Detta innebär en risk att spetskommuner drar ifrån och att en stor investeringskuld drabbar de kommuner som halkat efter.

Flera utredningar och forskningsrapporter pekar på vikten av samordning och systemperspektiv för att nå framgång i arbetet med att nå uppsatta klimatmål. Ett exempel är Klimatpolitiska Rådet, som skrev som en av rekommendationerna i sin rapport 2019: "Stimulera till brett engagemang och öka samordningen mellan olika initiativ. Alla samhällsaktörer behövs i omställningen: näringsliv, fackföreningar, kommuner och regioner, akademien, myndigheter och civilsamhälle."

För att nå klimatneutralitet behöver en kommun arbeta strategiskt och långsiktigt. Kommunerna har ett brett ansvar, men saknar full rådighet över exempelvis omställningen av transportsektorn, energisektorn och bygg- och anläggningssektorn. Här behövs samordning och nära samverkan mellan lokal, regional och nationell nivå. Den samverkan som sker idag har hittills inte visat sig vara tillräcklig för att minska utsläppen i den takt som krävs för att nå klimatmålen. Klimatkommunerna anser att nationell lagstiftning och styrmedel behöver styra mot att inkludera alla Sveriges kommuner i klimatomställningen.

Kommunernas behov

Den nationella klimatpolitiken vägleder och nettonollutsläpp till 2045 är en viktig målbild. Det är dock kommunerna som har en stor del av ansvaret för det praktiska genomförandet av Sveriges klimatomställning: i kommunerna fattas beslut om nybyggnation, lokal och regional infrastruktur och om samhällsplanering. Kommunerna har dessutom ansvaret för utbildning, är en stor arbetsgivare, har daglig kontakt med medborgare och upphandlar varor och tjänster för flera hundra miljarder kronor varje år.

Inom kommunernas rådighet finns en stor potential till utsläppsminskningar som idag inte utnyttjas i tillräckligt stor utsträckning. Det finns inte något starkt incitament från staten som når alla kommuner och stimulerar dem att arbeta klimatstrategiskt, vilket innebär att lokalt klimatarbetet i dagsläget uteslutande bygger på initiativ och engagemang hos enskilda tjänstepersoner och politiker i kommunerna. Om den nationella nivån tydligt erkänner kommunernas roll i klimatomställningen

och stärker samarbetet med kommunerna, så kan klimatomställningen stiga på den lokala politiska agendan och statusen på klimatarbetet kan på så sätt höjas avsevärt i kommunerna.

Klimatkommunerna har frågat sina medlemmar om vilka framgångsfaktorer de ser i sitt klimatarbete. Utöver politisk samsyn på det lokala planet, vilket ger långsiktighet, och att lyfta synergieffekter av klimatåtgärder, lyfts det som **helt avgörande att det finns tjänsteperson(er) som har arbetstid för att arbeta klimatstrategiskt. Dessutom betonas vikten av tillgång till finansiellt stöd och aktivt samarbete och erfarenhetsutbyte mellan kommuner.**

Ingen kommun har ännu nått klimatneutralitet. Behovet av samarbete och utsläppsminskande åtgärder är stort i alla kommuner, oavsett hur långt man i dagsläget har kommit i sitt klimatarbete. Utmaningen är inte minst tydlig inom transportsektorn där omställningen är beroende av styrmedel på såväl lokal som nationell nivå. Genom ett generellt stöd till alla kommuner kan finansieringen användas där den behövs bäst, utifrån kommunens behov.

Klimatkommunernas förslag

Under 2020-2021 arbetade Klimatkommunerna fram förslaget "Inkludera alla kommuner i Sveriges klimatarbete genom ett klimatavtal". I förslaget presenterar vi ett upplägg för en överenskommelse mellan kommuner och staten, där staten finansierar delar av kommunernas strategiska klimatarbete och kommunerna i sin tur åtar sig att genomföra utsläppsminskande åtgärder. I förslaget presenterar vi exempel på åtaganden för kommuner utifrån en basnivå och en spetsnivå.

Basnivån skulle kunna innehålla åtaganden som:

- Kommunen fastställer för varje ny mandatperiod en plan för klimatarbetet som innehåller mål och åtgärder, som är tidsatta och ansvarsfördelade, för att uppnå det nationella klimatmålet till 2045 och Parisavtalet.
- Kommunen fastställer en metod för uppföljning av utsläppsminskningarna och för att regelbundet följa utvecklingen.
- Kommunen använder krav i upphandlingar som ett verktyg i klimatarbetet.

Spetsnivån skulle kunna (utöver punkterna i basnivån) innehålla åtaganden som:

- Kommunen bidrar i väsentlig utsträckning till Sveriges förnybara elsystem genom att tex stimulera utbyggnaden av vind- och solkraft i den egna kommunen.
- Kommunen har en strategi för transporteffektivitet, och genomför åtgärder som ökar andelen gång, cykel och kollektivtrafik i kommunen.
- Kommunen har en klimatstyrande parkeringspolicy där en plan för laddinfrastruktur ingår.
- Kommunen har ett strukturerat samarbete med det lokala näringslivet för att främja cirkulär ekonomi, hållbar samhällsplanering och transporteffektivitet.
- Kommunen engagerar medborgare i klimatarbetet genom till exempel cykelråd, datainsamling eller annan typ av forskningsbaserad medborgardialog.

Vi presenterar även förslag på vad lämplig myndighet behöver göra. Detta är exempelvis:

- Verka för samordning av stödet från centrala myndigheter och länsstyrelser, bland annat avseende metodutveckling som stärker kommunernas klimatarbete.
- Ansvara för uppföljning, exempelvis genom en regelbunden Öppen jämförelse Klimat (i egen regi eller i samarbete med exempelvis SKR).
- Beakta det kommunala perspektivet vid initiering av forskning och studier inom klimat.

Regeringen, i sin tur, behöver:

- Säkerställa att kommuner erhåller statlig finansiering för klimatsamordning, det vill säga strategiskt arbete för att minska utsläppen av växthusgaser inom kommunens geografiska område.
- Säkerställa att överenskomna reformer och angelägna lagändringar med syfte att öka den kommunala rådgivningen genomförs.
- Säkerställa en enhetlig styrning av statens myndigheter och verk mot klimatmålet.
- Knyt ekonomiska incitament till avtalet och villkora lämpliga statsbidrag med att mottagarkommunen följer avtalet. Vissa statsbidrag kan knytas specifikt till spetsnivån för att stimulera kommuner för att uppnå detta.

Det är mycket glädjande att Länsstyrelsen Uppsalas rapport tar fasta på flera av de behov Klimatkommunerna lyfter i förslaget och utvecklar delar i vårt förslag till mer konkreta satsningar. Vi opponerar oss dock mot att satsningarna presenteras som enskilda åtgärder. För att ge effekt behöver flera av dem knytas ihop till ett samlat paket, där respektive parts åtaganden tydliggörs och villkoras. Vi föreslår därför att rapportens förslag 1 och 3 knyts ihop och villkoras, så att de kommuner som åtar sig att genomföra åtgärder enligt färdplanen får finansiering och att åtgärderna återrapporteras årligen för att säkerställa fortsatt finansiering.

Klimatkommunerna startades av kommuner och verkar för att stötta kommuners klimatarbete. Här finns lång erfarenhet av lokalt klimatarbete, vilka fallgropar och framgångsfaktorer som formar arbetet och vilka åtgärder som ger resultat. Medlemmarnas kunskap samlas och förmedlas genom föreningens kanaler och finns för alla att ta del av. Här finns en grund för vad lokalt klimatarbete innebär, som det är möjligt att utveckla och använda i arbetet med färdplan och nationellt stöd till kommunernas klimatarbete.

Kommentarer på förslagen

Förslag 1: Nationell samordnare för Färdplan för kommuner och regioners klimatomställning.

Regeringen tillsätter en nationell samordnare med uppdrag som förändringsledare för att öka takten och underlätta för kommuner och regioners klimatomställning. Samordnaren bör förstärkas med ett tillhörande kansli med budget att genomföra, processleda, kommunicera och följa upp arbetet. Samordnaren ska utveckla, leda och följa upp arbetet med en Färdplan för kommuner och regioners klimatomställning som är en ömsesidig överenskommelse med stöd och åtaganden. Samordnaren ska också utveckla ett kompetenslyft för klimatet med fokus att leda med systemperspektiv och helhetssyn på hållbar utveckling. Samordnaren ska vidare driva på arbetet med förbättrad uppföljning av klimatomställning, bland annat klimatstatistik för lokal och regional nivå. Uppdraget

ser betydande mervärden med att vidareutveckla, knyta ihop och skala upp det arbete som de två samordningsuppdragen Fossilfritt Sverige och Agenda 2030-samordnaren har byggt upp. Den nationella samordnaren ska bidra med samordning och vägledning för samtliga kommuner och regioner för att åtgärda den nuvarande bristen på tydligt och sammanhållet ledarskap för lokal och regional klimatomställning.

Klimatkommunerna instämmer i att nationell nivå behöver stärka samordning av kommunal och regionalt klimatarbete. Vi ställer oss positiva till att lämplig aktör får ett utökat uppdrag med att ta fram en färdplan tillsammans med kommuner och regioner. Uppdraget bör vara att skapa en röd tråd i Sveriges klimatarbete och säkerställa resurseffektivitet och långsiktighet. Det är därför viktigt med tydlig ansvarsuppdelning och gemensam utveckling och uppföljning.

Vi ställer oss också positiva till att färdplanen anpassas efter kommuners varierande behov. Precis som vi föreslår i *Inkludera alla kommuner i Sveriges klimatarbete genom ett klimatavtal*, bör en basnivå vara grundläggande och gemensam för alla och kunna byggas på med en eller flera ytterligare nivåer. Vi vill poängtera att färdplanen ska innehålla åtaganden som kommunerna ansluter sig till, så att den administrativa bördan blir så liten som möjligt för kommunerna.

För att genomföra färdplanen bör samordnaren ges i uppdrag att hantera återrapportering och uppföljning av kommunernas och regionernas insatser. Ett system för detta behöver utarbetas, utan att det belastar kommunerna administrativt. Det är viktigt att finansieringen från statligt håll inte äts upp av administration för att återrapportera.

Vi vill också lyfta att förslag 3 "Klimatomställningsfunktion på strategisk nivå hos kommuner" bör knytas till färdplanen. Det vill säga att de kommuner som åtar sig att genomföra åtgärder enligt färdplanen får finansiering och att åtgärderna återrapporteras årligen för att säkerställa fortsatt finansiering. Genom finansieringen bedömer vi att det finns större chans att få fler kommuner att skriva under färdplanen.

Inledningsvis bör den nationella samordnaren även få i uppdrag att säkerställa att de kommuner som i dagsläget inte arbetar klimatstrategiskt kommer igång med det.

Vad gäller kompetenslyft för klimatet ställer vi oss positiva, men vill även se en satsning på kompetenslyft riktat mot allmänheten. Det skulle hjälpa kommunerna att nå sina målsättningar på ett mer effektivt sätt.

Förslag 2. Myndighetslyft för kommuners och regioners klimatomställning.

Förslaget Myndighetslyft för klimatet består av fyra delar. Genom att ge relevanta myndigheter ett tydligt och långsiktigt uppdrag inklusive förstärkta medel för att utveckla intern och extern myndighetssamverkan ges förbättrat stöd för kommuners och regioners arbete med klimatomställning. Dessutom föreslås en utvecklad kunskapsarena för klimatneutrala och hållbara samhällen genom vidareutveckling av den befintliga webbplatsen Hållbarstad.se, och etablerande av en rådgivningscentral för försöksverksamhet för kommunala och regionala aktörer. Utökade uppdrag föreslås även till statistikmyndigheter för utveckling av klimatstatistik och uppföljning på lokal och regional nivå. Myndighetslyft för klimatet adresserar de identifierade hindren kring brist på ledarskap och samordning.

Klimatkommunerna har länge lyft fram vikten av samverkan och en röd tråd i klimatarbetet – från nationell till lokal nivå. Särskilt vikten av att myndigheter får och tar taktpinnen och föregår med gott exempel. Vi vill lyfta två utmaningar som skulle lösas genom tydligare uppdrag till myndigheter:

- Transporteffektivitet. Ett område som behöver utvecklas är transporteffektivitet och användningen av steg 1- och 2-åtgärder (tänka om och optimera) i fyrstegsprincipen. Flera studier och utvärderingar visar att kommuner, med stöd av Trafikverket, ofta väljer att vidta steg 3 och 4-åtgärder (bygga om och bygga nytt) utan att följa fyrstegsprincipen, vilket slösar både utsläpp och resurser. Ekonomiskt och kunskapsmässigt stöd efterfrågas av kommuner, så att transportsystemet kan användas på ett optimalt sätt. Trafikverkets uppdrag skulle kunna förtydligas för att stödja kommunernas arbete med steg 1- och 2-åtgärder. Detta gäller även den prognosstyrning som Trafikverket tillämpar och som motarbetar lokala målsättningar om ändrad färdmedelsfördelning.
- Statistik. Lämplig myndighet bör få i uppdrag att tillhandahålla statistik för klimatarbetet som sker på lokal nivå och att utveckla de dataunderlag som den nationella nivån tillhandahåller. Det skulle innebära att eftersläpningen i tid minskar och att kommunerna får data som väl beskriver ett sammanhängande kommungeografiskt systemperspektiv.

De förslag som rapporten presenterar om myndighetsamverkan borde vara naturliga delar i myndigheternas arbete. Vi vill dock lyfta behovet av att myndigheters stöd till kommuner samordnas, bland annat avseende metodutveckling som stärker kommuners klimatarbete.

Förslag 3. Klimatomställningsfunktion på strategisk nivå hos kommuner; Förslag 3 om kommunal klimatomställningsfunktion innebär ett flerårigt stöd för att möjliggöra etablering av en klimatomställningsfunktion i samtliga kommuner. Stödet ska bidra till att öka förmågan hos kommuner att ta ett helhetsperspektiv i klimatomställningsarbetet och verka för en effektiv samverkan mellan förvaltningar. Stödet ska även öka förmågan till effektiv samverkan med andra aktörer, deltagande i nätverk och projekt samt att erhålla externa medel för att möjliggöra genomförande av klimatåtgärder. Förslaget motverkar hinder kopplat till begränsad organisatorisk kapacitet i form av resurser, kompetens och metoder.

Som vi nämnt tidigare är finansiering av klimatstrategiskt arbete, det vill säga att det finns tjänstepersoner i kommuner som arbetar klimatstrategiskt och att det finns finansiella medel att genomföra utsläppsminskande åtgärder, en nyckelfaktor i kommuners klimatarbete. Vi bedömer därför att detta förslag är det i rapporten med potentiellt störst climateffekt.

Erfarenheter från Klimatkommunernas medlemskommuner visar att det finns en mycket stor potential i kunskapsöverföring från kommuner som genomfört klimatåtgärder till de som står i startgroparna. Det ekonomiska stödet kan både stimulera till att skapa tid och resurser för lokalt klimatstrategiskt arbete och till att överföra kunskap mellan kommuner.

För att följa upp hur kommunerna använder det statliga stödet, menar vi att stödet bör villkoras och gälla de kommuner som åtar sig att genomföra åtgärder enligt färdplanen i förslag 1.

Förslag 4. Standardiserad redovisning av klimatåtgärder. Förslaget utgörs av statligt uppdrag och medel för framtagande av en standardiserad redovisning av klimatåtgärder och klimatpåverkan för kommuner och regioner. Redovisningen kompletterar och nyanserar de klimatdata och indikatorer som finns till exempel i Kolada. Framtagandet föreslås ske genom att statliga medel för utredning och tester erbjuds SKR eller RKA. Förslaget samverkar med förslag 2 om förbättrad statistik för uppföljning av klimatpåverkan lokalt och regionalt. Förslaget bemöter hindret som utgörs av avsaknad av en kostnadseffektiv, tydlig och aktuell lokal och regional klimatuppföljning

Vi ställer oss positiva till en regelbunden uppföljning av kommunernas klimatarbete i likhet med de Öppna jämförelser som SKR publicerar. Redovisningen bör tas fram i samarbete med kommuner. Klimatkommunerna har, på uppdrag av SKR, i rapporten *Klimatnyckeltal för Sveriges kommuner* kartlagt vilka klimatnyckeltal och indikatorer som finns i dagsläget och vilka som skulle behöva utvecklas. I rapporten ger vi bland annat rekommendationer om att arbeta fram nyckeltal kring färdmedelsfördelning och utsläpp till följd av konsumtion från livsmedel.

Klimatkommunerna har även nyligen på uppdrag av Viable Cities identifierat brister och behov i nationell klimatstatistik. Den nationella nivån behöver publicera data i form av nyckeltal och riktvärden som blir tillgängliga för det lokala och regionala klimatarbetet. Detta behöver göras med hög upplösning och så nära realtid som möjligt så att eftersläpningen i tid minskar och vi får ett sammanhängande kommungeografiskt systemperspektiv.

Idag prioriteras klimatstatistik betydligt lägre än olika typer av ekonomisk statistik (exempelvis hade det aldrig varit acceptabelt med en eftersläpning på mellan 1 och 2 år i den finansiella statistiken). När det finns ett klimatpolitiskt ramverk vars syfte är att lyfta klimatomställningen till samma nivå som den finansiella politiken, behöver klimatstatistiken också få ett lyft. Vi har identifierat följande problem och behov som kommunerna ser idag:

- Eftersläpningen i tid är ett mycket stort problem för alla kommuner. När den lokala klimat- och energistatistiken släpps har den redan blivit inaktuell.
- Det behövs enhetliga principer för hur man värderar klimatpåverkan från el.
- Utsläpp från energianvändning (scope 1+2) behöver komma in i Nationella emissionsdatabasen (SMED).
- Det behövs ett nyckeltal/riktvärde för fjärrvärme som eldas med avfall.
- Sekretessen ställer till med problem. För att kunna leva upp till Lagen om kommunal energiplanering, behöver kommuner få uppgifter om större företags energianvändning. Idag orsakar sekretessen stora problem för många kommuner.
- Det behövs indikatorer för konsumtionens klimatpåverkan.
- Det måste vara tydligt när ett värde faktiskt är noll respektive när det saknas data. I gasstatistik har en nolla använts för att markera att värde saknas.
- Nyckeltal med riktvärden behövs publiceras som öppna data. Exempelvis fjärrvärme som eldas med avfall.
- Det behövs LCA-skattningar av klimatpåverkan från förnybar energi.
- Öppna data om energi och klimat på lokal nivå behöver samlas på dataportal.se

Vi uppmanar regeringen och dess myndigheter att göra en ordentlig satsning för att se till att kommunerna får tillgång till tillförlitlig, aktuell och heltäckande klimatstatistik som öppna data att använda i sitt strategiska omställningsarbete.

I ett arbete med eventuell standardisering vill Klimatkommunerna betona vikten av att följa upp och beräkna utsläpp av samtliga växthusgaser, det vill säga inte bara koldioxid.

Förslag 5. Förstärkt uppdrag till länsstyrelsen för att leda och koordinera energi- och klimatomställning på lokal och regional nivå.

Förslag 5 om förstärkt uppdrag till länsstyrelserna utgörs av uppdrag och ökad finansiering för länsstyrelsens arbete med att stödja den regionala klimatomställningen. Genom att tillföra resurser och förtydliga länsstyrelsens roll att leda och samordna energi och klimatomställningen kan stödet till lokala och regionala aktörer utvecklas och skalas upp genom olika nätverk, arbetsgrupper och samarbeten. Förstärkningen kan användas till kunskapsspridning, metodutveckling, processtöd och annan koordinering och samordning inklusive medfinansiering som krävs för att få till ett effektivt genomförande av åtgärder som bidrar till minskad klimatpåverkan. Förslaget motverkar hinder kopplade till brist på samordning samt resursbrist.

Länsstyrelsernas roll är viktig och de kan fungera som ett nav mellan kommuner och staten. De kan samla regionalt kunskapsstöd och vara en regional samordnande funktion. Detta har länsstyrelsen och regionen i Västra Götaland lyckats i satsningen *Klimat 2030 Västra Götaland ställer om*. Rollen bör dock snarare vara samordnande än ledande. Kommunerna bör själva leda sitt klimatarbete.

Vi vill lyfta vikten av regional samordning bör utgå från befintliga väl fungerande samverkansorgan. De kan i vissa fall ligga på Länsstyrelsen, i andra på regionen – samverkan däremellan bör utvecklas. Det är viktigt att länsstyrelse och region samordnar insatser och tydliggör sina roller sinsemellan för att samverkan med kommunerna ska bli effektiv.

Det bör klargöras att uppdraget bör vara inriktat på samordning och samverkan där den geografiska platsen är av betydelse på något sätt t ex industriell symbios, energiplanering, kollektivtrafik eller fysisk planering. Nätverk eller rådgivning av generell karaktär inom miljö- eller klimatfrågor gör sig ofta bättre i andra forum, t ex Klimatkommunerna eller den planerade nationella samordningen.

Förslag 6. Regional upphandlingsamordning.

Ett utökat stöd till framför allt kommuner föreslås genom fleråriga statliga stöd för regionala funktioner för upphandlingsamordning. Medel föreslås kunna sökas av region, kommunförbund, gemensam inköpsorganisation, samordnande kommun eller motsvarande för utveckling och tillämpning av klimatkrav i upphandling. Om det offentliga ska gå före i klimatomställningen behöver klimatkrav öka i offentlig upphandling. Förslaget bidrar med stöd till kommunerna och regionerna för att överkomma identifierade hinder kopplade till främst resurs- och kapacitetsbrist

Vi ställer oss positiva till förslaget. Vi ser behov i kommuner att samverka kring upphandlingsfrågor att exempelvis kunna anställa gemensam kompetens för klimatkrav och uppföljning av dessa. Det finns flera anledningar till att kommuner, och andra myndigheter, inte ställer klimatkrav i högre utsträckning. En är att ett klimatstrategiskt arbete och klimatmål saknas i kommunen eller att det klimatstrategiska arbetet inte har tillräckliga resurser att även omfatta upphandling.

Framförallt i mindre kommuner är det svårt för upphandlare att få tiden att räcka till. Ett stöd som möjliggör att kommunerna får ta del av ökade resurser skulle stärka kommunernas upphandlingsarbete.

Vi vill även betona vikten av utökat stöd till Upphandlingsmyndigheten och utvecklar detta under förslag 8.

Förslag 7. Regional mobilitets- och tillgänglighetssamordningsfunktion

I förslaget om regional mobilitets- och tillgänglighetssamordningsfunktion föreslås fleråriga statliga stöd för fossilfri mobilitet och tillgänglighet samt ökad transporteffektivitet för både person- och godstransport. Medel föreslås kunna sökas av respektive region och omfatta både medel för en samordningsfunktion och medel för åtgärder. Genom åtgärder som minskar bilberoendet, gynnar gång-, cykel-, och kollektivtrafik samt tar vara på digitaliseringens möjligheter finns möjligheter att snabbt minska transportutsläppen utan att tumma på samhällets funktioner eller invånarnas möjligheter att möta sina tillgänglighets- och transportbehov. Förslaget adresserar främst hinder i form av brist på resurser och kompetens. Förslaget kan även minska hinder kopplade till politisk prioritering.

Arbetet med ett transporteffektivt samhälle är kommunernas, och Sveriges, största utmaning. Arbetet är viktigt på så många plan. För kommunerna innebär en förändrad färdmedelsfördelning där gång, cykel, kollektivtrafik ökar i andel medan biltrafik minskar, att yta kan frigöras till bostadsbyggande och grönområden. Det ger dessutom bättre luftkvalitet (3000 personer dör i förtid varje år till följd av luftföroreningar från trafiken i Sverige), ökad trafiksäkerhet, minskat buller och ökad folkhälsa. I arbetet behöver staten, regionerna och kommunerna kroka arm och styra mot en ökad överflyttning från privatbilism till gång, cykel och kollektivtrafik. Vinsterna för både individ och samhälle är många.

Klimatkommunerna ställer sig positiva till förslaget om fleråriga statliga stöd för fossilfri mobilitet och tillgänglighet samt ökad transporteffektivitet. För att förslaget ska få verkningskraft behöver dock andra nationella styrmedel komma på plats. Inte minst de som föreslås i Klimaträttsutredningen. Utvecklingen av den nationella infrastrukturplaneringen och Trafikverkets roll bör vara högsta prioritet att synkronisera med klimatomställningen och uppdatera till framtidssyftande styrning i stället för den bakåtsträvande som idag råder.

Förslag 8. Ökade klimatkrav i offentlig upphandling.

Upphandlingsmyndigheten föreslås få medel och uppdrag att ta fram och upprätthålla vägledning för utformning av kommuners och regioners upphandlingsriktlinjer. Upphandlingsriktlinjerna för kommuner och regioner bör även inkludera tydliga rekommendationer för när livscykelkostnadsberäkningar ska tas fram vid upphandling och förtydligas med exempel där denna typ av underlag ger långsiktig kostnadseffektivitet. Upphandlingsmyndigheten föreslås även få medel och uppdrag att utreda lämpligt framtagande av fördjupade vägledning, främst för kommuner och regioner inom områden av extra betydelse för minskad klimatpåverkan, till exempel för fordon/drivmedel/transporttjänster, bygg- och anläggningsuppdrag, vård och omsorg, måltider/livsmedel, förbrukningsvaror/plast och maskiner/utrustning inklusive ITutrustning. Förslaget adresserar hinder i form av brist på ledarskap och ramvillkor. Låg politisk prioritering och otillräcklig uppföljning leder till att kravställning kring klimataspekter i upphandling inte nyttjas till sin fulla potential.

Ett av kommunernas viktigaste verktyg i klimatomställningen är upphandling. Vår bedömning är att om alla Sveriges kommuner skriver under en färdplan, likt den i Förslag 1, kommer utsläppen från kommunernas upphandling kraftigt minska. De kommuner som inte har ett strategiskt och välförankrat klimatarbete saknar i dagsläget incitament för att främja klimatbra alternativ i upphandlingen. En färdplan skulle bidra till att skapa rätt incitament för detta.

Upphandling behöver ses som ett strategiskt verktyg och vara en del av det samhällsstrategiska arbetet i en kommun. Vi välkomnar därför extra stöd både vad gäller kravställningar och uppföljning av ställda krav och anser att rapportens förslag om fördjupade vägledningar inom områden av extra stor betydelse för minskad klimatpåverkan är mycket bra. Vägledningar bör tas fram i nära samverkan med kommuner och regioner.

Förslag 9: Återvätning av tidigare utdikad skogsmark

I förslag 9 föreslås stöd för en kompetenssatsning för ökad kolinbindning genom återvätning av tidigare utdikad organogen skogsmark i form av ett flerårigt uppdrag med finansiering till Skogsstyrelsen, Naturvårdsverket, Jordbruksverket och länsstyrelserna. Förslaget omfattar även att befintliga våtmarks-satsningar förlängs till 2030 för att garantera långsiktighet vilket ökar möjligheterna för åtgärdernas möjlighet att nå full potential. Uppdraget till Skogsstyrelsen för att etablera återvätningsavtal bör breddas för att inkludera även markavvattningssamfälligheter och försök med andra former av återvätningsprojekt och tester. Medel bör även utökas till länsstyrelserna för att kunna omhänderta den ökade mängden ärenden kopplat till markavvattningsföretag. Förslaget adresserar hinder i form av brist på kapacitet och resurser, specifikt brist på kompetens. Genom en kompetenssatsning bedöms tröskeln för att söka medel minska och kvaliteten på objekt och projekt öka.

För att kompensera för växthusgasutsläpp av icke-fossil härkomst är det viktigt med ett strategiskt och långsiktigt arbete med att öka kolsänkan i skog och mark. Klimatkommunerna hade gärna sett ett bredare förslag i denna fråga, som innefattat kommuner och regioners arbete med kolsänkor både som markägare och som samhällsplanerare och rådgivare. I Klimatkommunerna har vi arbetat tillsammans med forskare för att kartlägga kommuners befintliga arbete och tagit fram en praktisk guide för kommuner som vill skapa, förstärka och bibehålla naturliga kolsänkor. Vi har då märkt att intresset hos kommuner är stort och att det finns mycket kvar att lära. Såväl finansiellt som kompetensmässigt stöd i frågan är därför välkommet.

Vi ställer oss positiva till förslaget att befintliga våtmarks-satsningar förlängs. I stället för en särskild kompetenssatsning inom området, förordar vi dock att resurserna satsas på själva stöden så att stöden upplevs attraktiva av den enskilde markägaren. Vi är även negativa till förslaget att ta fram en vägledning för identifiering av lämpliga återvätningsobjekt. För att underlätta arbetet bör de myndigheter som administrerar stöden använda de underlag som redan finns eller uppdrag ges till lämpliga aktörer att ta fram konkret kartmaterial över var lämpliga marker finns.

Förslag 10 Utredning om stora energi- och effektanvändande verksamheter

Förslag 10 är ett förslag till utredning om hur stora energi- och eleffektanvändande verksamheter på lämpligt sätt kan omfattas av tillstånds- respektive anmälningsplikt enligt miljöbalken och miljöprövningsförordningen (2013:251), för att uppnå en ökad helhetsbedömning av långsiktigt lämplig lokalisering och utformning ur energi- och effektsynpunkt. Exempel på verksamheter som avses är datacenter och större laddinfrastrukturer (samt vätgasproduktion om denna typ av

verksamhet inte redan omfattas av miljöprövningsförordningen). Befintliga anläggningar bör omfattas efter en övergångsperiod. Förslaget har som syfte att åtgärda brist på ramvillkor och kompetens.

Vi ställer oss positiva till förslaget, men vill framföra att det finns farhågor kring införande av ytterligare tillståndsplikt som kan fördröja viktiga etableringar. Ett alternativt tanke-spår kan vara att undersöka vad man kan göra inom ramen för kommunal planeringsverksamhet. Kan man där kravställa exempelvis energieffektivisering eller tillvaratagande av spillvärme kan det vara en bättre väg att gå så vi inte tillför ytterligare tillståndshandläggning i redan komplicerade processer.

Vad saknas?

Rapporten utgår ifrån att befintliga stödsystem ligger fast. Då detta i skrivande stund är ytterst osäkert vill vi betona vikten av långsiktiga spelregler, med styrmedel som påverkar utsläppen på såväl kort som lång sikt. Den försvagade styrningen som vi nu ser på nationell nivå innebär ännu högre kostnader för kommuner som vill gå före i klimatomställningen, vilket inte är samhällsekonomiskt effektivt.

Vi vill göra följande medskick:

Klimatklivet har fungerat som en katalysator och varit en viktig del för att finansiera den lokala klimatomställningen. Stöd för att genomföra åtgärder för såväl kommuner, näringsliv som organisationer är avgörande. Vi vill betona att stöd till genomförande av klimatåtgärder som exempelvis Klimatklivet är lika viktigt som stöd till kommunernas klimatstrategiska arbete liksom förslag 3 och att dessa två inte får konkurrera ut varandra.

Stadsmiljöavtal. Här finns en stor potential att utveckla och bygga vidare på ett välfungerande stöd.

Reduktionsplikten. Den fordonsflotta som finns i Sverige går till största delen på fossila drivmedel. Reduktionsplikten är ett avgörande verktyg för att minska utsläppen från dessa fordon.

Reseavdraget. Det kostnadsbaserade reseavdrag som under lång tid funnits i Sverige favoriserar pendling med bil, något som vi i Klimatkommunerna under många år verkat för att förändra. Det förslag som regeringen har lagt fram ökar ytterligare ersättningen till bilister, vilket för kommuners del allvarligt försvårar arbetet med att minska trängsel och luftföroreningar. Den färdmedelsneutrala och avståndsbaserade skattelättnad för arbetsresor som röstades fram av riksdagen i juni 2022, styr mot mer resande kollektivt, med cykel eller samåkning vilket leder till minskad klimatpåverkan, minskat buller, minskade luftföroreningar, ökad trygghet, bättre hälsa, minskad trängsel med mera.

Incitament för vindkraft. Vindkraft har en stor potential att växa, men framfarten hindras i många fall av kommuner som säger nej. Här behövs starkare incitament för att fler kommuner ska säga ja till vindkraftsetableringar. Vi ser fram emot resultatet av den utredning som nu pågår i ämnet.

Transporteffektivitet. För att nå klimatmålen krävs det en utveckling mot ett transporteffektivt samhälle där trafikarbetet med personbil, lastbil och inrikes flyg minskar. Vi är djupt oroade över transportvolymerna framöver och hur de kommer att påverka elanvändning och stadsutveckling. Idag går utvecklingen mot en omställning av fordonsflottan till fossilfritt, men samtidigt räknar Trafikverket i sina prognoser med ökade trafikvolymerna. Till detta finns varken tillräckligt med el, biodrivmedel eller mark att köra och parkera på. Många svenska kommuner har antagit mål om

Remissvar 2022-11-28
Klimatkommunerna

minskad bilanvändning och ökat resande med cykel, gång och kollektivtrafik. Klimaträttsutredningens intentioner kan ha stor effekt på svenska kommuners möjlighet att nå mål om klimatneutralitet och fossilfrihet. Förslagen gynnar även miljömål för luftkvalitet och påverkan på vattenförekomster samt minskade störningar från buller. Bättre möjlighet till transporter med gång och cykel har också positiva effekter på folkhälsan. Genomförandet av Klimaträttsutredningens förslag är av stor vikt för att klimatmålen ska nås.

Om Klimatkommunerna

Klimatkommunerna är en förening med 49 kommuner och en region som medlemmar. Medlemmarnas klimatarbete ligger i framkant i Sverige och världen, med tuffa klimat- och energimål och ambitiösa åtgärder. Klimatkommunernas övergripande syfte är att minska utsläppen av växthusgaser i Sverige genom erfarenhetsutbyte, påverkansarbete och spridning av goda exempel.

För styrelsen
Lennart Bondeson, ordförande i Klimatkommunerna